Safina ya Utafiti wa Fasihi Simulizi

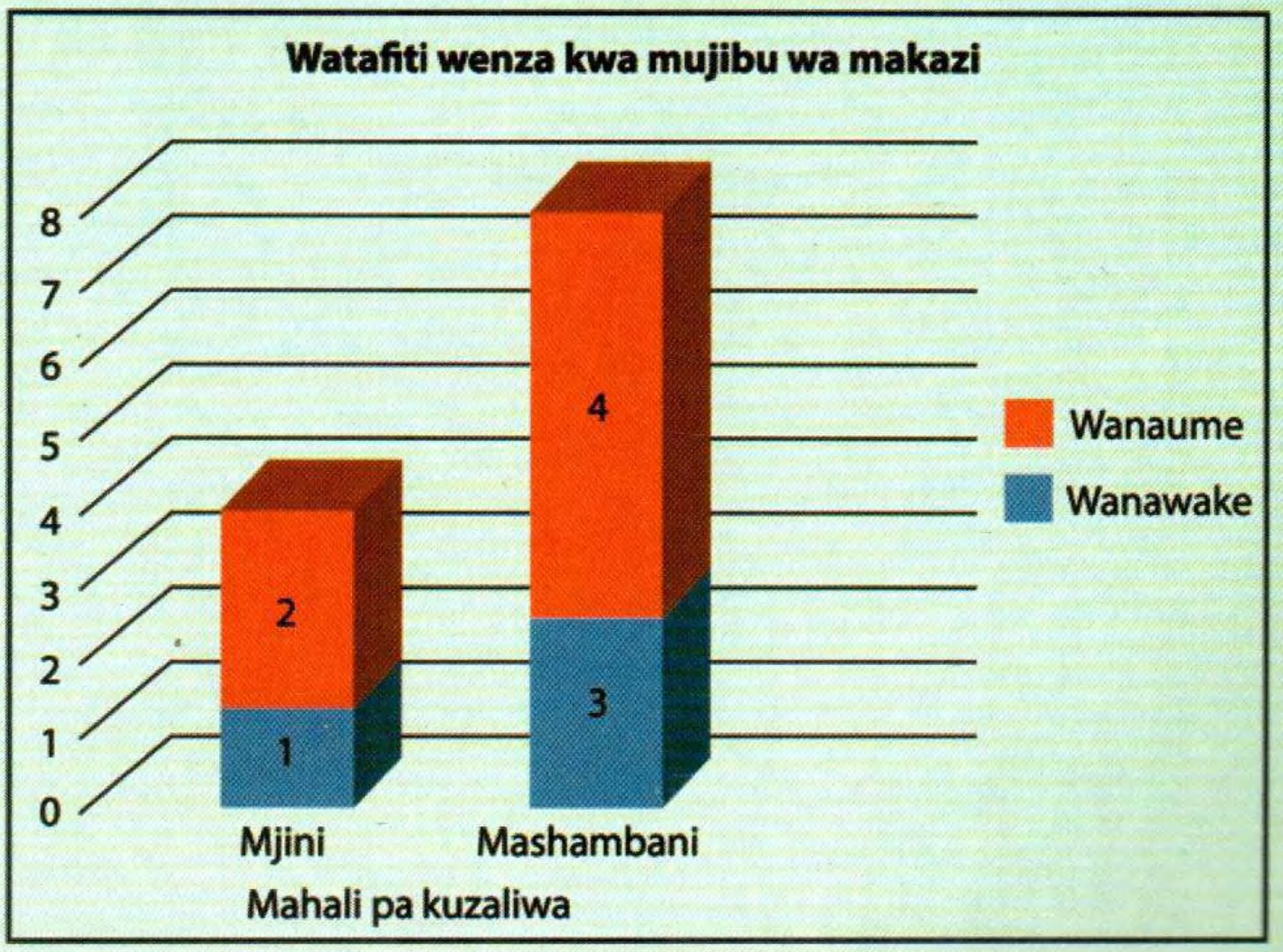

Fred Simiyu Wanjala

Elgon Epitome Publishers

Safina ya Utafiti

wa

Fasihi Simulizi

Fred Simiyu Wanjala

Elgon Epitome Publishers Ltd.

Kimechapishwa na:
Elgon Epitome Publishers Ltd.
SLP 1758-50100
Kakamega.

Simu: (+254) 700 907 171/0733 850 759

Baruapepe: epitomeelgon@gmail.com

@ Fred Simiyu Wanjala, 2020

Nihil Obsat: Prof. Isaac Ipara Odeo
Chuo Kikuu cha Kibabii
Aprili 2020

Prof. Ernest Sangai Mohochi
Chuo Kikuu cha Kibabii
Machi 2020

Toleo la kwanza 2020

ISBN: 978-9914-700-19-0

Kimesanifiwa na:
Jadevera Brian Munai 0710278661

Kimepigwa chapa na:

Franciscan Kolbe Press, Limuru

+254722399947

Barua pepe press@kenyafriays.org

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kunakili, kupiga chapa, kuiga au kufasiri kitabu hiki kwa namna yoyote bila idhini ya mwandishi.

Yaliyomo

[illegible] iii
[illegible] iv
[illegible] vi
[illegible] viii
SURA YA KWANZA: MISINGI YA UTAFITI 1
[illegible] 1
[illegible] kuhusu utafiti wa Fasihi Simulizi 2
[illegible] ya Utafiti wa Fasihi Simulizi 4
[illegible] ya Kutafiti katika Fasihi Simulizi 9
[illegible] katika Utafiti wa Fasihi Simulizi 15
[illegible] wa Data katika Fasihi Simulizi 17
[illegible] wa Data katika Fasihi Simulizi 19
[illegible] 19
SURA YA PILI: UDUITALISHAJI KATIKA UTAFITI WA FASIHI SIMULIZI 20
[illegible] ya udijitalishaji 20
[illegible] 20
[illegible] 24
SURA YA TATU: MKABALA WA KITHAMANO 25
[illegible] ya Mikabala ya Utafiti 25
[illegible] ya Miundo ya Utafiti 26
[illegible] wa Kithamano 27
[illegible] Utafiti wa Kithamano 29
[illegible] ya Utafiti wa Kithamano 29
[illegible] wa Kihistoria 29
[illegible] wa Kiethnografia 31
[illegible] wa Kifenomenolojia 32
[illegible] wa Usoroveya 34
[illegible] wa Kimfano 35
[illegible] wa Uundaji Nadharia 37
[illegible] 42
[illegible] NNE: MITAZAMO YA UCHANGUNUZI WA DATA YA KITHAMANO 43
[illegible] wa Kifasili 43
[illegible] wa Uhusanishaji 46
[illegible] wa Uundaji wa Kijamii 48
[illegible] 49
SURA YA TANO: MKABALA WA KITAKWIMU 50
[illegible] Utafiti wa Kitakwimu 51
[illegible] ya Mikabala wa Kitakwimu 52
[illegible] wa Upimaji wa Nadharia Tete 52
[illegible] wa Kigarabati 52
[illegible] wa Ugunduzi wa Kimaelezo 53
[illegible] wa Usababishi-Linganishi 53

Muundowa Uwiano 53
Muundo wa Usoroveya Fafanuzi 54
Mitazamo ya Uchambuzi wa Data za Kitakwimu 55
Ufafanuzi wa Kitarakimu 55
Vipimo vya Ukadiriaji wa Ukatikati 55
Vipimo vya Mtawanyiko 56
Uchanganuzi wa Kimwonekano 56
SPSS - Kifaa cha Ukokotoaji katika Sayansi Jamii (KIUSAJI) 58
Uwasilishaji wa Data ya Kitakwimu 62
Hitimisho 63
SURA YA SITA: MKABALA MSETO 64
Miundo ya Mkabala Mseto 65
Muundo wa Kiuainishaji 65
Muundo wa Mbinu Fuatishi 65
Uchanganuzi wa Data ya Miundo Mseto 66
Uchambuzi wa Vipengele Ghairi 67
Uchanganuzi wa Kiviwango 67
Uchanganuzi Changamano 67
Uchanganuzi Kitarakilishi 68
Hitimisho 68
SURA YA SABA: NADHARIA KATIKA UTAFITI WA FASIHI SIMULIZI 69
Dhana za Nadharia na Matapo 69
Nadharia ya Ujumi wa Kinudhuma na Muono-Ndani 70
Nadharia ya Ujumi wa Kinudhuma 71
Nadharia ya Muono-Ndani 72
Hitimisho 74
SURA YA NANE: UANDISHI WA KITAALUMA 75
Dhana ya Uandishi wa Kitaaluma 75
Mada 75
Anwani ya Utafiti 75
Makala Dhanishi 76
Pendekezo la Utafiti 80
Pendekezo la Ufadhili 81
Pendekezo la Kitaaluma 93
Uandishi wa Tasnifu 158
Uandishi wa Makala 146
Hitimisho 158
Marejeleo 158
Viambatisho 164

Dibaji

Tangu kuibuka kwa taaluma ya Kiswahili miaka ya 1970, maelezo kuhusu dhana ya utafiti na hasa istilahi zake kwa Kiswahili ni suala ambalo limewashughulisha wataalamu wengi. Kati ya mambo ambayo yamejitokeza kwa uzito mkubwa ni upungufu wa maandishi kuhusu Fasihi Simulizi ya Kiswahili. Uchache wa maelezo kuhusu utanzu huu kama taaluma yana misingi katika chimbuko la utafiti wa Fasihi Simulizi ya Waafrika. Shughuli ya utafiti ilianza Karne ya 19 ikiongozwa na Wamishenari, Wanaathropolojia na wakoloni watawala wa kimagharibi ambao wahakiki wengi wamedai hawakuwa na maarifa katika taaluma ya Fasihi Simulizi. Wageni hawa walikusanya vipengele mbalimbali vya utamaduni wa Waafrika huku wakiendesha shughuli zao kwa kuongozwa na nadharia za Ulaya. Matokeo ya kazi hii ni machapisho mengi kwa lugha za wazungu na hasa Kiingereza. Aidha, ripoti zilizotokana na utafiti wao ziliandikwa kwa mwelekeo wa kizungu ambao wahakiki wengi wamekiri ulitengana na uhalisia wa mambo na hivyo kupotosha.

Safina ya Utafiti wa Fasihi Simulizi ni kitabu ambacho kimechochewa na haja ya kutoa maelezo yatakayowasaidia watafiti waliobobea na chipukizi kufanya utafiti utakaofichua hali halisi ya Fasihi Simulizi ya Mwafrika. Mwandishi wa kitabu hiki, kutokana na tajriba yake ya miaka mingi kama mhadhiri na mtafiti wa Fasihi Simulizi nchini Kenya na Tanzania, amejitahidi, kufafanua vipengele vya utafiti kwa misingi ya Fasihi Simulizi. Kati ya vipengele hivi ni historia ya utafiti wa Fasihi Simulizi, maadili katika utafiti, matatizo ya utafiti, teknolojia ya habari, muundo wa utafiti, nadharia za utafiti na uandishi wa ripoti. Mwandishi ametimiza lengo lake kwa kupembua mawazo ya wataalamu anuai ili kuibua mtazamo mpevu zaidi wa utafiti wa Fasihi Simulizi.

Muhimu zaidi ni hatua ya mwandishi kutoa mifano ya mada za utafiti na sampuli za ripoti za utafiti kutoka jamii mbalimbali za Kiafrika. Kwa jinsi hii, msomaji wa kitabu hiki hatafanikiwa tu kupata maarifa ya kinadharia lakini pia ufahamu wa vipera tofautitofauti vya Fasihi Simulizi ya Mwafrika pamoja na ustadi wa kutenda na kufanya utafiti utakaozidisha ukusanyaji, ufasili, matokeo na uwasilishaji wa ripoti za kazi na maandishi kuhusu taaluma hii.

Kitabu hiki ni mchango mkubwa katika kuimarisha shehena ya maandishi ya kitaaluma kuhusu utafiti wa Fasihi Simulizi kama shughuli ya kitaaluma inayohusu kuchunguza, kutafuta na kuchanganua tanzu za Fasihi Simulizi kwa shabaha ya kuielewa kwa undani zaidi. Ni hazina muhimu na ya kutegemewa kwa walimu, watafiti na wanafunzi wa somo hili hasa katika vyuo vikuu.

Prof. Isaac Ipara Odeo
Profesa wa Taaluma za Kiswahili na Makamu Mkuu wa Chuo,
Chuo Kikuu cha Kibabii,
Aprili 2020.

Kitabu hiki ni mchango mkubwa katika kuimarisha shehena ya maandishi ya kitaaluma kuhusu utafiti wa Fasihi Simulizi kama shughuli ya kitaaluma inayohusu kuchunguza, kutafuta na kuchanganua tanzu za Fasihi Simulizi kwa shabaha ya kuielewa kwa undani zaidi. Ni hazina muhimu na ya kutegemewa kwa walimu, watafiti na wanafunzi wa somo hili hasa katika vyuo vikuu.

Prof. Isaac Ipara Odeo
Profesa wa Taaluma za Kiswahili na Makamu Mkuu wa Chuo,
Chuo Kikuu cha Kibabii,
Aprili 2020.

Kazi hii itachangia katika kuliziba pengo lilioachwa na vitabu vya awali vilivyomulika swala la utafiti katika lugha ya Kiswahili. ..... Wasomaji watapata manufaa si haba kutokana na maelezo mazuri yaliyotolewa, hususan katika ile sehemu ya uchanganuzi wa data kitakwimu ambao huwawia wengi mgumu. ..... Ingawa kitabu hiki kimeegemezwa zaidi kwenye Fasihi Simulizi, yaliyomo yana mchango mkubwa katika eneo pana la utafiti ambalo lilikuwa halijatendewa haki katika taaluma ya Kiswahili.

Prof. Ernest Sangai Mohochi,
Profesa Mwandamizi wa Taaluma za Kiswahili na Mdahili wa Taaluma,
Chuo Kikuu cha Kibabii,
Machi 2020.

Fred Simiyu Wanjala ni mzaliwa wa Kitongoji cha Kating'a katika Kata ya Kamukuywa, Jimbo la Bungoma - Kenya. Yeye ni msomi, mwalimu na mwandishi wa Fasihi, Tafsiri, Utamaduni na Lugha ya Kiswahili mwenye tajriba pana. Ana shahada ya Uzamifu katika Fasihi Simulizi ya Kiafrika kutoka Ndaki ya Kenyatta. Aidha, yeye ndiye mwandishi wa *Kitovu cha Fasihi Simulizi*; *Misingi ya Ukalimani na Tafsiri*; *The Concise Trilingual English – French - Kiswahili Dictionary* na *Stadi za Mawasiliano na Mbinu za Kufundishia Kiswahili*. Amefundisha somo la Kiswahili katika shule mbalimbali za upili: Shule ya Upili ya Maliki; Shule ya Mandera Integrated Academy; Shule ya Wasichana ya Bulimbo; Shule ya Thika Road Academy; na Shule ya Upili ya Kapkuress. Halikadhalika, amefundisha Fasihi pamoja na Kozi ya Utafiti katika Ndaki ya Kabianga; Ndaki ya Kisii; Ndaki ya Kabarak; Ndaki ya Masinde Muliro; Ndaki ya Kikatoliki ya Afrika Mashariki; Ndaki ya Maasai Mara, Ndaki ya Kenyatta, Ndaki ya Ndejje Uganda, Ndaki ya Kiislamu nchini Uganda na Ndaki ya Burundi kama mhadhiri wa muda. Isitoshe, amefundisha katika Ndaki ya Mtakatifu Agostino Tanzania na Ndaki ya Egerton kama Mhadhiri wa kudumu wa Taaluma za Kiswahili. Kwa sasa, yeye ni Mhadhiri Mkuu wa Taaluma za Kiswahili katika Ndaki ya Kibabii, Bungoma - Kenya.

ELGON EPITOME PUBLISHERS

ISBN 978-9914-700-19-0

9 789914 700190